

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2553/

00171

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	24 ส.ย. 2552	19	6553	5

ร้อยเรื่อง
เมืองลำานนา
ปีที่ ๑๑

ประตุม้าห์ เมืองลำปาง

ชัย

ภูมิในการสร้างเมืองของคนล้านนาโบราณ มักจะมีความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการสร้างเมืองในสมัยโบราณนั้นมีความเชื่อว่าเมืองนั้นเปรียบเสมือนร่างกาย เดชเมือง ศรีเมือง มงคลเมือง อุดสาหะเมือง ฯลฯ โดยเฉพาะทิศที่เป็นอุบาทว์เมืองนั้นคนโบราณถือว่าเป็นทิศที่ไม่เป็นมงคลส่วนใหญ่จะใช้บริเวณนี้เป็นที่ฝังหรือเผาศพคนตาย

เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นก็จะมีการนำศพออกจากเมืองทางประตูด้านนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เรียกว่า "ประตูผี" ความเชื่อดังกล่าวได้แพร่ขยายไปทุกหัวเมืองในล้านนา เช่นที่เชียงใหม่ก็จะมีประตูผีซึ่งอยู่ท้ายเมือง เรียกชื่อว่า "ประตูสวนปรง" ขณะที่จังหวัดแพร่ก็มี "ประตูमार" ซึ่งถือเป็นประตูผีส่วนที่จังหวัดลำปางก็มี "ประตูม้าห์" หรือ "ประตูม้า"

ความเชื่อเรื่อง "ประตูผี" ที่ว่านี้มีมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีใครบอกได้ แต่สันนิษฐานว่า

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	24 ส.ย. 2552	19	6553	5

น่าจะเกิดขึ้นในช่วงสมัยแรกสร้างเมือง โดยเฉพาะประตูดั้งเดิมของเมืองลำปางที่มีการออกเสียงว่า “ประตูม้า” หรือ “ประตูม้าห์” ยังเป็นข้อถกเถียงของนักวิชาการท้องถิ่น จนกระทั่งทางราชการได้นำป้ายไปปักไว้และเรียกชื่อประตูนี้เสียใหม่ว่า “ประตูม้า” โดยได้แจ้งกับประชาชนว่าชาวเหนือจะออกเสียงคำว่า “ม้า” เป็น “มา” ดังนั้น “ประตูม้า” ที่ทางราชการเขียนป้ายไว้นั้นถูกต้องแล้ว ขณะที่นักวิชาการโบราณคดีท้องถิ่นหลายท่านที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลำปางมาอย่างถ่องแท้และมีแนวคิดตรงข้ามกับทางราชการกล่าวว่า “ตำนานประตูม้านั้น คงได้มาจากการที่ในอดีตกองทัพพม่ายกทัพมาตีนครลำปางทางประตูด้านนี้ คนล้านนาจะเรียกคนพม่าว่า ม่าน ดังนั้นชื่อของประตูนี้คงถูกเรียกชื่อหลังเหตุการณ์สำคัญนั้นว่า ประตูม่าน แทนานๆ เข้าคำว่า ม่าน นั้น

คงจะเรียกเพี้ยนมาเป็นประตูม้าและเรียกเพี้ยนมาเป็น ประตูม้า ในปัจจุบัน”

ในบทความเรื่องประตูม้าของศุภการ นิมานนรเทพ ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ได้ให้ความกระจ่างและอ้างถึงเหตุผล 2 - 3 ประการซึ่งสอดคล้องหลายประการกับที่มาของชื่อ “ประตูม้าห์” โดยประการกล่าวว่า ชื่อ “ประตูม้า” ไม่ได้มีที่มาจากคำว่า “ม่าน” เพราะ

ปกติกองทัพพม่าที่จะยกทัพเข้ามาตีเมืองลำปางนั้น เป็นกองทัพที่เข้ามายึดเชียงใหม่ลำพูน ก่อนจะข้ามเขาขุนตาล ผ่านลงมาตีเมืองลำปางทางด้านทิศตะวันตกของเมือง ซึ่งประตูเมืองทางทิศนี้ก็คือ “ประตูเวียง” และไม่มีเหตุผลอะไรที่พม่าจะยกทัพล้อมเมืองไป 180 องศาเพื่อเข้าตีเมืองทางประตูม้า ซึ่งอยู่ทิศทางตรงข้าม ประการที่สอง ตามหลักวิชา

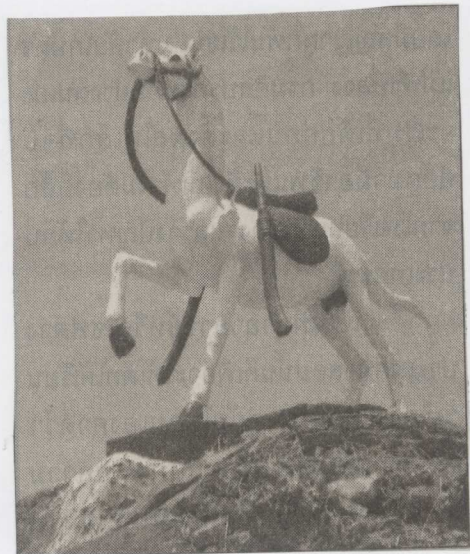

ชื่อนั่งสื่อพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 24 ส.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6553	หน้า 5
-------------------------------------	------------------------	-------------	-----------------	-----------

“นิรุกติศาสตร์” ตัวสะกด น. ของคำว่า “ม่าน” จะกร่อนไปเป็น “มา” ได้นั้นก็แต่เฉพาะในกรณีที่ชาวเมืองพูดไม่ชัดเท่านั้น ซึ่งออกจะสับสนและดินจนกลายเป็นดูถูกดูหมิ่นกันไปประการสุดท้าย เมื่อเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ไล่คำอักษร ม สระอา เรื่อยไปจนพบคำหนึ่ง คือคำว่า มาห, มาห์, ม่าห์ ซึ่งแปลว่า ผี, ยักษ์, ผู้ไม่ใช่มนุษย์ และดิรัจฉาน อยู่ในหน้าที่ 633 ก็คงพอจะเข้าใจแล้วว่าชื่อของประตูเมืองลำปางด้านทิศตะวันออกนี้ก็คือ “ประตูมาห์”

อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่าถัดจากบริเวณประตูนี้ มีสุสานของชาวเมืองที่มีมาตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันบริเวณนี้คือ สุสานไตรลักษณ์ ซึ่งเคยเป็นที่พำนักของพระเกจิชื่อดังหลวงพ่อกษม เขมโก ปัจจุบันประตูม้าเมืองลำปางได้

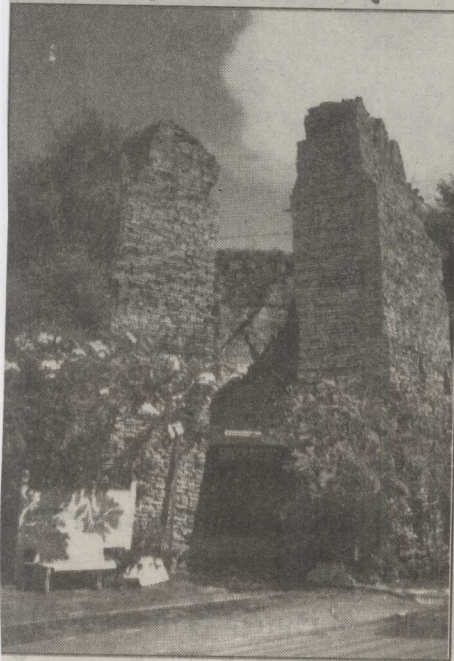

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	24 มี.ย. 2552	19	6553	5

รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52
ลงวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2475 ประกาศให้เป็น
หลักฐานของเมืองซึ่งพระนางจามเทวี โปรด
ให้สร้างขึ้นสำหรับเจ้านันตยศ พระราชบุตร
ราวพุทธศตวรรษที่ 13

สำหรับการสร้างแนวกำแพงประตู
เมืองลำปางนั้น สันนิษฐานว่าคงจะมีการสร้าง
ขึ้นในสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ซึ่งในช่วงเวลา
นั้นถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการฟื้นฟูและสร้าง
ความปึกแผ่นของล้านนา ตรงกับสมัยของเจ้า
ดวงทิพย์ เจ้าหลวงลำปางองค์ที่ 3 (พ.ศ.2351)
และโปรดให้สร้างแนวกำแพงก่ออิฐยาว 1,900
เมตร มีกำแพง 3 ด้านเหมือนเชียงใหม่ และ
ได้สร้างประตูเมืองต่างๆ คือประตูหัวเวียง

**เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นก็จะมี
การนำศพออกจากเมืองทางประตู
ด้านนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เรียกว่า "ประตู
ผี" ความเชื่อดังกล่าวได้แพร่
ขยายไปทุกหัวเมืองในล้านนา เช่นที่
เชียงใหม่ก็จะมีประตูผีซึ่งอยู่ท้ายเมือง
เรียกชื่อว่า "ประตูสวนปรุง" ขณะที่
ที่จังหวัดแพร่ก็มี "ประตูมาร" ซึ่ง
ถือเป็นประตูผีส่วนที่จังหวัดลำปาง
ก็มี "ประตูม่าน" หรือ "ประตูม้า"**

ประตูศรีเกิด ประตูศรีชุม ประตูสวนดอก ประตู
เชียงราย สร้างคูเมืองเขลางค์ฝังด้าบลหัวเวียง
และป้อมปืนห่ออะม็อก ซึ่งปัจจุบันยังเหลือ
หลักฐานให้เห็นอยู่

ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่า แนวกำแพง
เมืองลำปางและประตูเมือง ที่เหลืออยู่จึงอยู่ใน
ยุคสมัยเดียวกัน แต่ชื่ออาจมีการเรียกเพี้ยน
ไปตามยุคสมัย

เอกสารประกอบ

ศุภการ นิมานนรเทพ ประตูม่าน
นิตยสารศิลปวัฒนธรรม,2534

ลำปางนครแห่งลุ่มน้ำวัง กระทรวง
ศึกษาธิการ,2541

จักรพงษ์ กำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th